

SIMON LENARČIČ

Čeri v slovenskem pravopisnem morju

Kot sestavljalec ugank ter priložnostni sodelavec leksikonov in enciklopedij sem od novega *Slovenskega pravopisa* oziroma *SP* pričakoval predvsem prepričljive zglede, ki bi dokončno odpravili nedorečenosti in napake pri podomačevanju prevzetih besed in tujih lastnih imen. Teh je bilo tudi zaradi omejenega števila zgledov v *Pravilih*, ki so prvič izšla več kot deset let pred *SP*, iz leta v leto več. *SP* je tovrstna pričakovanja izpolnil le deloma. Iz primerov, ki jih navajam, je videti, da so imeli sestavljalci pravopisa preveč opravka s pospravljanjem "listja" (t. j. s podrobnostmi, kakršna je določitev spola moški in ženski kratici ANUBiH), spregledali pa so nekaj "podrtih dreves" (t. j. izpuščenih vsakdanjih besed in različic pisav) in "šavja" (t. j. napak).

Dejstvo je, da bi bilo mogoče vse tu obravnavane pomanjkljivosti in napake z nekaj dodatnega truda preprečiti. Tako pa je temeljna funkcija *SP* precej okrnjena, saj se nanj predvsem glede pravilnosti zapisa lastnih imen in nekaterih podomačenih prevzetih besed ni mogoče zanesti.

Legenda: V **poudarjeni pokončni pisavi** so zapisane besede iz slovarskega dela *SP*, v **poudarjeni ležeči pisavi** pa besede, ki jih v slovarskem delu ni. Napačne in nepotrebne besede so označene z asteriskom (*), vprašljive pa z vprašajema, napisanima nad besedo (?). Naslovi virov so zapisani v **nepoudarjeni ležeči pisavi**. *LCZ* pomeni *Leksikon Cankarjeve založbe* (praviloma izdaja iz leta 2000), *VSL* *Veliki splošni leksikon* založbe

DZS, SSKJ Slovar slovenskega knjižnega jezika, SP'62 stari pravopis (iz leta 1962), ST'68 Slovar tujk CZ (iz leta 1968 oziroma katerikoli ponatis), ES Enciklopedija Slovenije, EB pa Encyclopaedia Britannica (katerakoli novejša izdaja). Kratice založb so CZ (Cankarjeva založba), TZS (Tehniška založba Slovenije), GV (Gospodarski vestnik) in MK (Mladinska knjiga).

1) Napake in njihov izvor

V SP je kar nekaj nespregljivih napak, ki v priročnik najvišjega možnega ranga ne sodijo.

1a) Napake v zapisu geselskih besed

Napačen je priimek nekdanjega avstrijskega politika Taaffeja, ki je v SP zapisan s samo enim 'f' (**Taafe***). Najverjetneje je bil prepisan iz *Male splošne enciklopedije* DZS, kar je več kot presenetljivo, saj je to delo obupno zastarelo in polno očitnih napak. Spodobilo bi se, da bi slovaropisci pri svojem delu posegali po zanesljivejših virih (priimek **Taaffe** je pravilno zapisan v nemških leksikonih, pa tudi v vsakomur dostopni ES).

Brez preverjanja v nemških in drugih zanesljivih virih je bil v SP uvrščen tudi priimek nemškega reformatorja Melanchthona, ki mu manjka en 'h' (**Melanchton***). V taki obliki je priimek zapisan le v *Svetovnem biografskem leksikonu* (1994), drugi viri (npr. DZS, VSL, EB, leksikoni nemške založbe Meyer) pa poznajo zgolj pravilno obliko **Melanchthon**, sestavljeno iz grških besed melan- (črn) in chthon (zemlja).

Ime perzijskega kralja Dareja ima v SP različico **Dareos***, toda glede na to, da je grška ustreznica **Dareios** (prim. SP'62 in *Antična imena po slovensko*, 1997), latinska pa Darius, bi lahko bile druge slovenske oblike kvečjemu **Darejos**, **Darij** ali **Darius**. Ta napaka najverjetneje izvira iz LCZ, saj sem pisavo Dareos doslej našel le v njem.

Iz istega vira je verjetno prepisano tudi ime ameriške firme **ATT***, ki se pravilno piše **AT&T** (prim. mdr. EB).

Na pravopisnem zelniku pa je verjetno zraslo ime **Salustias***, ki naj bi bilo dvojnica imena Salustij. Toda splošni in specializirani leksikoni ter latinsko-slovenski slovar navajajo le latinsko obliko Sal(l)ustius, zato bi bila pravilno zapisana dvojnica **Salustius**.

Pravopisci so zakuhali tudi rastlinsko ime **ahmeja***, zemljepisni imeni **Stonehange*** in **Sainte-Etienne*** ter priimka **Guillaumme*** in **Thacker-ery***. Ahmeja je napačno podomačeno latinsko ime Aechmea, ki je v VSL, Vse o cvetju MK in *Leksikonu rastlinskih bogastev* TZS podomačeno v **ehmeja**, z imenom Stonehange so pravopisci poimenovali vsem znani kultni kraj **Stonehenge**, z imenom Sainte-Etienne pa malce manj znano francosko mesto **Saint-Etienne**. Prvi dve napaki sta morda plod površnosti ali neznanja, tretja pa prepričanja, da je francosko ime Etienne žensko ime (odtod Sainte namesto

Saint in posledično pomen "Sveta Štefan"). Pravopisem, ki imajo v svojih vrstah avtorja *Leksikona imen*, se to nikakor ne bi smelo zgoditi! To velja tudi za napačno črkovanje priimka **Guillaume**, ki se pravilno piše z enim 'm' in je pravzaprav francoska oblika moškega imena Viljem. Zadnji omenjeni priimek pa se pravilno piše **Thackeray**.

V vsakem pravopisu je "popravljen" tudi kako slovensko zemljepisno ime. Medtem ko so pravopisci v SP'62 preimenovali **Orle** v **Orlje***, so si tokrat privoščili ljubljanske **Murgle**, ki naj bi po novem bile **Murglje***, prebivalec pa **Murgeljčan***, ter planoto **Mežakla**, ki naj bi bila po novem (tudi) **Mežaklja***, čeprav te oblike ne poznajo ne slovenski atlasi in planinski vodniki, ne LCZ in VSL, ne ES.

Zelo sumljiva je beseda **Hind**?, ki naj bi bila sinonim za Indijca oziroma Hindujca. Toda že beseda **Hindujec**? se le zelo redko in prejkone po nemarnem uporablja kot sinonim za Indijca, Hind pa sploh ne (**hindujec** oziroma **hindu** je predvsem verska oznaka, saj vsi prebivalci Indije niso pripadniki hinduizma).

Podobno sumljivo je tudi prebivalsko ime **Pjongčan**?, ki naj bi bilo sinonim za **Pjongjangčan**. Toda ime Pjongjang se ne okrajšuje v Pjong, zato je ni osnove za ime Pjongčan.

Kratika Naravoslovnotehniške fakultete naj bi bila **NFT***, v resnici pa je **NTF** (prim. seznam kratic v štirinajsti knjigi ES). Pri tem očitno sploh ne gre za tipkarsko napako, saj je kratica ponovljena kar trikrat.

Narobe je zapisano tudi ime slovenske založbe **Didakta**, namreč **Didacta**.*

Po mnenju pravopiscev se beseda **voyeurizem** po novem piše **voyerizem***, znamenitega priimka **Karajan** pa se menda ne sme več pisati brez 'von', saj je v SP le geslo **von*** **Karajan**.

Med napake sodi tudi pridevnik **jockejski***, saj bi bila glede na slovensko izgovorjavo pravilna oblika **jockeyski** (navedena je tudi v SSKJ), glede na angleško pa **jockeyjski**. Na isti strani SP sta objavljeni še dve pravopisni vlemojstrovinini, namreč besedi **jing*** in **jing-jang***, tako rekoč najosnovnejša pojma kitajske filozofije, ki se pravilno pišeta **jīn** in **jīn-jāng**.

1b) Napake v opisih

V SP so se znašli tudi napačni opisi in sinonimi. Tako naj bi bila **Creina** 'antični* Kranj'. Toda antično ime za Kranj je **Carnium**, ime Creina pa se je pojavilo šele v 11. stoletju, celih šest stoletij po koncu antične dobe.

Tass ni 'ruska* tiskovna agencija', pač pa 'tiskovna agencija nekdane Sovjetske zveze'. Današnja ruska tiskovna agencija je **Itar-Tass**.

Tatar naj bi bil 'pripadnik mongolskega* ljudstva'. Toda današnji Tataři v Rusiji so turško ljudstvo, skupina mongolskih ljudstev pa so bili prvotni Tataři iz 13. stoletja, katerih ime je prešlo na današnje turško govoreče Tataře (prim. VSL, LCZ, EB). Definicija je torej nepopolna in zavajajoča.

Napačen je tudi opis antičnega zemljepisnega pojma **Tavrida**. Po *SP* naj bi to bil 'antični grški otok*', v resnici pa je to 'antično ime polotoka Krim' ob Črnem morju.

Delhi naj bi bil sinonim* za New Delhi, kar ne drži. Delhi je večmilijonsko indijsko mesto, imenovano tudi Old Delhi, New Delhi pa je novejšo mesto, zraščeno z Delhijem. In kar je pri vsem tem bistveno: glavno mesto Indije je le New Delhi.

Pugwash naj bi bilo 'kanadsko mesto*', v resnici pa je to 'kanadska vas', kjer je imel posestvo prireditelj prve pugwaške konference (prim. mdr. *EB*).

Beseda **agio** ni italijanska, ampak francoska italijanskega izvora, zato izgovor 'adžo*' ni pravilen. Francoska beseda *agio* se namreč izgovarja 'ažjo', italijanska ustreznica, ki se izgovarja 'adžo', pa je **aggio**. Ista napaka se je zapisala tudi sestavljalcem *VSL*, pravilna izgovorjava in zapis pa sta navedena v *DZS*-jevih dvojezičnih slovarjih.

Genezaret naj bi bilo 'staro palestinsko mesto*', v resnici pa je to 'sve-topisemska pokrajina' ob Galilejskem oziroma Genezareškem jezeru (prim. mdr. *LCZ* in *VSL*).

Današnja egiptovska mesta so opisana kot 'egiptovska mesta', staroveška (npr. Sais) pa kot 'egipčanska* mesta', čeprav niso nič bolj "egipčanska" od prvih. Po *SSKJ* se namreč pridevnik **egipčanski** nanaša na Egipčane (t. j. na njihovo religijo, kulturo itd.), **egiptovski** pa na Egipt (t. j. na mesta, piramide itd.), zato bi bil pravilen opis za mesta v starem Egiptu 'staroveško egiptovsko mesto'.

Kopt naj bi bil le 'pripadnik starih* Egipčanov krščanske vere', v resnici pa so Kopti predvsem današnji 'Egipčani krščanske vere' oziroma 'potomci starih Egipčanov krščanske vere'.

Karantanija naj bi bila 'najstarejša* politična tvorba* na Slovenskem ozemlju'. Ta konstrukt je lep primer, kako se slovenski akademiki na vse kripnje trudijo izbrisati vsakršno sled slovenstva z imena prve slovenske države Karantanije (država, v kateri se je govorilo in ustoličevalo po slovensko, je lahko le slovenska!). Pri tem pa so besede v opisu obrnili tako, da so zapisali neresnico, kajti na slovenskem ozemlju je bilo že pred Karantanijo kar lepo število političnih tvorb (mdr. kraljestvo Norik, rimska provinca Norik, rimska provinca Panonija). Toda zanikanje slovenstva Karantanije akademikom ni dovolj, zato je ne imenujejo kneževina ali država, ampak jo definirajo z izrazom 'politična tvorba', kar je edinstven primer omalovaževanja lastne zgodovine.

2) Zastarela in zastarevajoča imena, opisi in pojmi

V *SP* je objavljenih več zastarelih podatkov in zastarelih ali zastarevajočih (zemljepisnih) lastnih imen, kar v dobi računalniškega urejanja besedil in digitalnih, vsakomur dostopnih enciklopedij, ni ravno pohvalno.

Tako naj bi bilo glavno mesto Kazahstana še kar naprej **Alma-Ata**, čeprav je bila prestolnica že leta 1997 uradno preseljena v tedanjo Akmolo, današnjo

Astano (prim. mdr. *EB*). Posledično je **Astana** eno redkih pomembnejših glavnih mest, ki v *SP* ni uvrščeno in nima izvedenih poimenovanj za prebivalce.

Romunsko mesto **Cluj*** se že od leta 1970 imenuje **Cluj-Napoca**, *SP* pa navaja le staro ime, ki je danes le še ime okrožja (prim. mdr. *EB*).

V *SP* presenetljivo ni imen **Zgornja/Spodnja Avstrija**, ki sta dandanes precej bolj uporabljani od prvotnih poimenovanj **Gornja/Dolnja Avstrija**. Poznajo ju namreč tako sodobni slovenski atlasi kot leksikoni.

Po nenavadnem ključu se je v *SP* znašlo in bilo temeljito obdelano zemljepisno ime **Britanski Honduras**, ki je že dolgo povsem iz rabe. Po drugi strani pa v *SP* ni imen nekaterih mladih in manj mladih (pol)samostojnih držav (npr. **Tuvalu, Kiribati, Vzhodni Timor, Aruba**), ki bodo v prihodnjih letih zagotovo pogosteje omenjane kot blagopokojni Britanski Honduras.

Zastarela imena se najdejo tudi med slovenskimi zemljepisnimi imeni. Tako sta v *SP* uvrščena **Jošt nad Kranjem*** in **Šentjur pri Celju***, ki se že od leta 1990 imenujeta **Sveti Jošt nad Kranjem** in **Šentjur**.

SP-jev **Lw** je star, prvotni simbol za kemijski element lavrencij. Današnji simbol (v rabi je že več desetletij!) je **Lr** (prim. mdr. *EB* in *VSL*).

V *SP* je uvrščena beseda **adukcija**⁷⁷ (navaja jo tudi več desetletij star *ST*⁶⁸). Toda v *Pravopisu*(!) *medicinskih izrazov* je bila leta 1996 predpisana pisava **addukcija**, podobna beseda **adduktor** pa je uvrščena tudi v približno enako aktualna *VSL* in *Družinsko zdravstveno enciklopedijo* DZS. Domnevam, da so se medicinski strokovnjaki odločili za pisavo z dvema 'd' zato, ker je beseda addukcija (latinsko *ad + ductio*) protipomenka besede **abdukcija** (latinsko *ab + ductio*), različico adukcija pa bi se lahko razumelo tudi kot tvorjenko z latinsko predpono 'a-', ki ima (praviloma) povsem drug pomen od predpone 'ad-'. Če so sestavljavci *SP* ugotovili, da pisava z dvema 'd' kljub temu ni dopustna, bi to morali navesti, saj bi le na ta način razblinili vse dvome, ki se porajajo ob dejstvu, da je v *SP* uvrščena starejša različica zapisa, novejša pa ne.

3) Nedosleden izbor in obravnava iztočnic

3a) Manjkajoče besede in nepopolni tematski sklopi

Pri izboru iztočnic za *SP* je bila spregledana (ali ukinjena?) marsikatera vsakdanja beseda. Če se omejim zgolj na področje glasbe, so to npr. besede **pop** (v *SP* je le **popglasba**), **etno** in **etnoglasba** (primerljivi besedi v *SP* sta mdr. **težno** in **tehnoglasba**) ter **basbaritonist**. In to kljub temu, da je beseda **pop** samostojno geslo v obeh slovenskih splošnih leksikonih, skupaj z besedo **etno** pa je (skoraj) vsak dan natisnjena tudi na straneh s sporedom kulturnih prireditev v enem od dnevnih časopisov. Basbaritonistov je v *LCZ* in *VSL* kar nekaj, potreba po pravopisno normirani pisavi pa se vidi v tem, da je v opisih najmanj dvakrat uporabljen zapis **bas-baritonist***.

V *SP* manjkajo tudi trije od šestindvajsetih tonovskih načinov (**As-dur, B-dur** in **es-mol**) ter ton **eis**. V precej številni družbi jezikov se je znašla eksotična

anamitsčina, katere pomena *SP* ne razloži, ne pa tudi **kurdščina** in **tajščina**, če omenim le dva izmed manjkajočih pomembnejših jezikov.

V slovarskem delu *SP* ni niti vseh besed, ki so uporabljene v *Spremni besedi* (**otonemljanje** in **iztočničar/-ka**) in poglavju *Pravila* (npr. **poejevstvo**). Prav tako manjkajo nekatere izpeljanke. V *SP* je uvrščena večina športnikov, ne pa tudi **bejzbolist** oziroma **baseballist**, čeprav ga je poznal že *SP*'62. Je po novem ukinjen ali zgolj pozabljen? Sta pa zato v *SP* uvrščeni kar dve podomačeni obliki besede **baseball**, izgovorno pravilna **bejzbol** in manj pravilna **bezbol**. Slednja je brez oznake, ki bi rabo izrecno odsvetovala, saj kazalka 'gl.' te funkcije, kot je razvidno iz naslednjega primera, nima.

3b) Različno obravnavane podobne besede

Precej različne obravnave so bile v *SP* deležne besede, nastale s podomačitvijo angleških besed, ki se začnejo z baby... Medtem ko je beseda **bebisiter** obravnavana povsem enako kot njena dvojnica **bejbisiter** (pri obeh je navedena razlaga v celoti), je beseda **bebibif**, ki jo pozna *SSKJ*, v *SP* nadomeščena z izgovorno pravilnejšo obliko **bejbibif**. Toda sodeč po statusu besede **bebisiter**, bi si mesto v *SP* zaslužila tudi beseda **bebibif**.

Podobno je tudi z borznima protipomenkama **baisse** in **hausse**. Medtem ko nas *SP* pri geslu **baisse** s kazalko usmerja k podomačeni različici **besa**, pa besede **hosa** oziroma njene starejše različice **osa**, ki sta podomačeni različici besede **hausse** (prim. *LCZ* in *SSKJ*), ne pozna.

Po novem naj bi namesto **amoniak** pisali le še **amonijak**. Toda jasnost te pravopisne odločitve se je razblinila tisti trenutek, ko sem v opisu besed amido in salmiakovec zagledal ukinjeni amoniak. Sprašujem se tudi, zakaj naj bi še naprej pisali le **salmiak/salmiakovec** in ne (tudi) **salmijak/salmijakovec**? Bistvene razlike med amoniakom in amoniakovo(!) spojino salmiakom namreč ne vidim, pa tudi v *Pravilih* je na strani 111 naveden zgled salmijak. Videti je, da se pravopisci do zadnjega trenutka niso mogli zediniti o pisavi amoni(j)aka in salmi(j)aka, posledica pa je nerazumljiva in nedopustna pravopisna zmešnjava.

Različna so bila tudi pravopisna merila za poimenovanje italijanskih umetnostnih obdobj. Tako *SP* z opisom 'gl. **duecento**' odsvetuje(?) rabo besede **duecento**, ne pozna pa besed **seičento** in **činkvečento**, podomačenih različic izvirnih oblik **seicento** in **cinquecento**. Da takšne podomačitve ne bi bile iz trte izvite, dokazuje izraz **činkvečentist**, ki je naveden med zgledi za podomačevanje italijanske pisave v *Pravilih*, *Slovar* pa ga ne pozna.

Medtem, ko je *SP* do mnogih morda manj ustreznih, a splošno uporabljanih dvojnic zelo mačehovski, sta se v njem znašli besedi **bachtijari*** (iz nemških virov prepisano ime perzijske preproge **bahtijari**) in **tsetse*** (izvirna pisava imena muhe **cece**), ki bi že zaradi eksotičnosti zapisa lahko mirne duše manjkali. Enako moteče (in odvečne) so tudi nekatere dvojnice antičnih imen, ki se že

desetletja ne uporabljajo več (npr. **Teseus***, dvojnica imena **Tezej**). Da pa pravopisci niti pri tem niso bili dosledni, kaže dejstvo, da v *SP* ni več gesla **Anteus** (starejša dvojnica imena **Antej**), ki je bil tako kot Teseus objavljen v *SP*'62.

Pri antičnih imenih je nepoenoteno tudi dodajanje končnic '-es', '-os' in '-us'. Tako sta v *SP* na eni strani skupaj imeni **Aristofan** in **Aristofanes**, na sosednji pa sameva **Arhimed** (brez pričakovane dvojnice **Arhimedes**, ki jo poznata *LCZ* in *SP*'62, kar pomeni, da je živa vsaj toliko kot oblika Aristofanes.

3c) Vsiljevanje zastarelih in neuveljavljenih različic poimenovanj

V *SP* je mogoče najti besede, ki so zapisane v obliki, kakršne ne poznajo niti sodobni leksikoni niti enciklopedije. Prvi tak primer je beseda **aksolotel*** (severnoameriški vodni pupek), ki jo priročniki, ki so izšli v devetdesetih letih prejšnjega stoletja (mdr. *LCZ*, *VSL*, *Družinska enciklopedija živali* DZS in leksikon *Živalstvo* CZ), striktno pišejo brez 'e', torej **aksolotl**, in to kljub temu, da je pisavo aksolotel skušal uvesti že *SSKJ* leta 1970. V kolikor pisava brez 'e' res ni primerna, bi to moralo biti v *SP* izrecno navedeno, ne pa da se edini živ zapis meni nič tebi nič ignorira.

Drug tak primer je ime francoske himne. *SP* in *SSKJ* predpisujeta le starejšo obliko pisave **marseljeza**, ne poznata pa različice **marsejeza**, ki je kot edina pravilna navedena tako v *SP*'62 kot v *LCZ* in *VSL*, pa tudi sicer je bolj logična, saj je podomačena po zgledu v *SP* navedenega pridevnika **marsejski**.

3č) Spregledana lastna imena

V *SP* manjka prenekatero pogostno oziroma pomembno lastno ime. Tako *SP* pozna zemljepisno ime Karnija, ne pa tudi za naš prostor precej pomembnega prebivalskega imena **Karni**. To bi pravzaprav ne bilo nič usodnega, če ne bi obstajal resen problem, kako zapisati ime pripadnika in pripadnice tega ljudstva. Le domnevam lahko, da sta pravilni obliki **Karen**⁷⁷ in **Karnka** (po zgledih **Liburen**⁷⁷ in **Liburnka**, navedenih pri iztočnici Liburnija, pri čemer pa dvomim v pravilnost pisave Liburen, saj v podobnih primerih – **Saturn**, **koturn**, **Holofern** – polglasnika ne pišemo). Na podoben način je *SP* razočaral tudi pri iztočnici **Ober**, pri kateri pogrešam žensko obliko. Je to **Oberka**⁷⁷ (pri neprepričljivem zgledu **Ogerka**⁷⁷ me v dvom spravlja primerjava z imenom **Mavrka** in Liburnka, pri katerih je neobstojni 'e' iz moških ustreznic **Maver** in Liburen⁷⁷ razumljivo izpuhtel), **Obrinja**⁷⁷ ali **Obrka**⁷⁷?

Pri iztočnici Salt Lake City ni imen za prebivalca/-ko, ki bi ob zimskih olimpijskih igrah v tem mestu prišla zelo prav. Le kdor bo našel kak podoben zgled (npr. **Oklahomacityjčan/-ka**), bo lahko brez zadrege skoval imeni **Sal-tlakecityjčan/-ka**. Prebivalska imena manjkajo tudi pri mnogih drugih iztočnicah, npr. Fersko otočje in Fereri (najverjetneje **Ferec** in **Ferka** oziroma **Fere-rec** in **Fererka**), Savdska Arabija (najverjetneje **Savdijec** in **Savdijka**) itd.

Presenetljiva je zevajoča praznina pri iztočnici Slonokoščena obala. *SP* ne razkrije niti imena za prebivalca (po zgledu **Britanskohonduražan** bi morda

lahko uporabili približno enakovredno ime *Slonokoščenoobalec*⁷⁷) niti pridevnika (po zgledih **sierraleonski** in **burkinafaški** bi bil povsem primeren pridevnik *slonokoščenoobalski*). Taki težje sestavljivi pridevniki in imena bi bili v *SP* še posebej dobrodošli, v kolikor pa naj bi se namesto *Slonokoščenoobalec*⁷⁷ pisalo le 'prebivalec *Slonokoščene obale*', bi od *SP* pričakoval tak zgled, ne pa, da ne pove niti tega, ali se pravilno reče 'iz *Slonokoščene obale*' ali 's *Slonokoščene obale*'.

Ime nekdanje portugalske kolonije **Macau** (to je izvirno, portugalsko ime) je v *LCZ* že dolga leta podomačeno v **Makao**, *SP* pa vseeno navaja le tujo (angleško, nemško ipd.) pisavo **Macao**⁷⁷, ki jo za slovensko sicer razglša tudi *Veliki družinski atlas sveta* DZS (1992). To je lep primer pretirane raznolikosti pisanja tujih lastnih imen v slovenskih leksikonih in atlasih. Problematično pa je predvsem to, da je pravopis za slovensko določil najmanj primerno, t. j. tujo(!) obliko pisave. Primernejši od pisave *Macao* bi bili tako dosedanja slovenska pisava *Makao* kot izvirna *Macau*.

Pogrešam tudi zemljepisno ime **Kvarner**, ki marsikomu povzroča težave pri sklanjanju (enkrat piše *Kvarner-ju*, drugič pa, po zgledu iz *SP*'62, *Kvarner-u*). Pri imenih za prebivalca *Izole* (**Izolčan**, **Izoljan**) pa ne bi škodila informacija o pravopisnem statusu poimenovanja **Izolan**, ki je reden gost na straneh najmanj enega slovenskega dnevnika.

4) Nenavadna prebivalska imena

Največ nedoslednosti in slabih rešitev je v novem *SP* mogoče najti pri prebivalskih imenih.

4a) Spremenjena imena narodov in ljudstev ter prebivalcev držav in pokrajin

Prebivalec angleške grofije *Kent* naj bi bil po novem **Kentovec**^{*}, čeprav je bila še leta 1998 edina dopustna oblika poimenovanja **Kentčan** (prim. *Jezik naš vsakdanji*, GV). Da končnica '-ovec' v poimenovanju za prebivalca *Kenta* ni najbolj posrečena, je mogoče soditi tudi po pravopisni razlagi tega priponskega obrazila, kjer možnost poimenovanja prebivalca sploh ni omenjena. Tudi morebitno sklicevanje na končnico '-ec', ki da pristoji imenom za prebivalce pokrajin, ne zdrži trezne presoje, saj je izjem s končnico '-čan' v *SP* ničkoliko (prim. 4b).

Poseben primer zmešnjave je ime nekdanje(!) angleške grofije **Yorkshire**, ki je v *SP* navedena tudi v podomačeni obliki **Jorkšir**⁷⁷, pri čemer je izvirno ime opisano kot 'angleška grofija', podomačeno pa kot 'angleška pokrajina'. Da bi bila mera nesmiselnosti polna, je iz prvega imena izpeljano prebivalsko ime s končnico '-ec' (**Yorkshirec**), iz drugega pa prebivalsko ime s končnico '-čan' (**Jorkširčan**⁷⁷).

Med narodi je zelo kruta usoda doletela *Litvance*, saj so bili čez noč zbrisani s pravopisnega zemljevida. *SP* namreč priznava le obliko **Litovec**, čeprav je

ime **Litvanec** še zelo v rabi in je kot edino poimenovanje naroda (Litvanci) navedeno v *LCZ*, omenjeno pa je tudi v opisu gesla **litvanski** v *SSKJ*. Za tolažbo pa se je besedi **litovščina** v *SP* pridružila **litavščina***, čeprav je to po *VSL* zastarela oblika pisave.

Prebivalcem obeh Hondurasov je bila usoda precej bolj naklonjena, saj so dobili celo dve različni poimenovanji. Prebivalec Hondurasa naj bi namreč odslej bil **Hondurašan**, prebivalec nekdanjega Britanskega Hondurasa pa **Britanskohondurašan**⁷⁷. Med kovanjem prebivalskih imen za zemljepisna imena, ki se končujejo na '-as' ali '-os', je bila bitka med argumenti v prid ž-ja in š-ja verjetno precej huda, absolutni zmagovalec pa je, kljub na prvi pogled neodločenemu izidu, na žalost 'š'. Na žalost zato, ker so pravopisci spremenili tudi ime **Laožan** v **Laošan***, in to kljub temu, da je ime Laožan že od pamtiveka povsem uveljavljeno, kar dokazujejo samostojno geslo v *LCZ* ter omembe v mdr. *VSL* in *Državah sveta 2000 MK*.

Nenavadna je tudi razlika med poimenovanjema za prebivalca indijske države Utar Pradeš (**Utarpradešanec***) in Bangladeša (**Bangladeševac***). Obe zemljepisni besedi se končata z istopomensko končnico '-pradeš' oziroma '-deš', ki je hindijski izraz za deželo, zato bi obakrat pričakoval enak princip tvorjenja prebivalskega imena (tako kot so npr. vsi prebivalci -burgov -buržani), ne pa dveh povsem različnih. Sicer pa je ime Bangladeševac videti in slišati tako, kot da bi šlo za mitološko bitje, ki je rodilo Bangladeš, saj smo Slovenci tudi grm, ki rodi liste, iz katerih si npr. **Bangladešan** kuha čaj, poimenovali s priponskim obrazilom '-evac' (čajevec). V primeru Utarpradešanca pa ne vidim razloga za podaljševanje s priponskim obrazilom '-ec', saj je npr. prebivalec Marakeša v Maroku **Marakešan** (in ne "Marakešanec"), prebivalec somalske prestolnice Mogadiš pa **Mogadišan** (in ne "Mogadišanec"). Da bi bili obliki Bangladešan in **Utarpradešan** primernejši, je mogoče sklepati tudi po pridevniki **bangladeški** in **utarpradeški**.

Pravopisci so v za prebivalca Etiopije doslej edino uveljavljeno ime **Etiopcec** (prim. mdr. *SP*'62 in *VSL*) vrinili črki 'i' in 'j' in ga spremenil v **Etiopijec** (toda pridevnik je še naprej le **etiopski!**), v zameno pa so poimenovanju za prebivalca sosednjega Džibutija ti črki odvzeli, tako da je nastalo ime **Džibutčan**⁷⁷ (pridevnik **džibutski**⁷⁷). Glede na to, da je bil dosedaj v rabi pridevnik **džibutijski** (mdr. v *Države sveta 2000*) in da bi bilo ime **Džibutijec** čisto spodobno (zgledi iz *SP*: **Malavijec**, **Maldivijec**, **Tahitijec**), ne vidim razloga za pisavo Džibutčan. Če pa razlog obstaja, bi ga bilo treba navesti v opombi, še posebej zato, ker so imena za prebivalce držav s priponskim obrazilom '-čan' v *SP* prej izjema kot pravilo.

Nelogična se mi zdi prepoved rabe pridevnika **anglosaksonski** (dovoljen je le pridevnik **anglosaški**), kajti če se sme uporabljati pridevnik **saksonski**, potem tudi s pridevnikom anglosaksonski ne more biti nič narobe.

Zelo velike so razlike med imeni ljudstev **Havsa** (pripadnik **Havs**, množinska oblika **Havsi**, kolektivnega poimenovanja v imenovalniku ednine ni), **Zulu**

(Zulu, Zuluji, x), **Šerpa** (Šerpa, Šerpi, x), Očipva (Očipvejec, Očipvejci, Očipva), Otava (Otavec, Otavci, Otava), Kečua (Kečujec, Kečujci, Kečua), **Inka** (Ink, Inki, x) in **Maja** (Maj, Maji, x). Ob naštetih zgledih se mi postavljajo vprašanja, na katera *SP* ne odgovori. Zakaj naj bi smeli reči 'ljudstvo Otava' in 'ljudstvo Kečua', ne pa tudi 'ljudstvo Havsa' in 'ljudstvo Maja'? Ali zgled Havs (namesto Havsa) pomeni, da pripadnik afriškega ljudstva Dinka ni več Dinka, ampak Dink⁷. Kaj pa imena pripadnikov ljudstev Čibča, Kjova, Ganda, Nama, Nuba, Azande, Fulbe, Puelče, Mapuče, Ašanti, Herero, Navaho, Pueblo itd.? Odgovore bi lahko dala le jasna navodila in premišljeni zgledi za tvorjenje imen ljudstev, ki jih v *Pravilih* ni. A so nujno potrebna, saj kot zahtevnejši uporabnik slovenskih leksikonov vem, da so imena (manj znanih) ljudstev v vsaki slovenski knjigi ali leksikonu zapisana drugače (tako npr. pravopisnima imenoma Kečujci in Kečua delajo družbo različice **Kečva** in **Kečvanci** – v *VSL* – in **Kečuji** – v *LCZ*).

Pravopisci so spremenili tudi večino prebivalskih imen, tvorjenih z nekončno pripono '-an'. Tako naj bi bilo po novem namesto **Peruanec** prav **Perujec**, namesto **Samoanec** **Samojec** (in to kljub temu, da je v *Pravilih* na strani 117 naveden "zastarel" zgled Samoanec!), namesto **Goanec** **Gojavec** in namesto **Tonganec** **Tongovec**. V spomin na stare čase je ostalo nespremenjeno ime **Prupuanec**, razlogi za to pa seveda niso pojasnjeni.

V vsakem primeru je upravičenost spreminjanja poimenovanj, ki so bila še včeraj v splošni rabi, vprašljiva, saj je v pravopisnih *Pravilih* (npr. Onjegin) in celo v *Slovarju* (npr. Orleančan in Arležan, a obakrat brez komentarja) navedenih kar nekaj zgledov, po katerih naj se že uveljavljene podomačitve ne bi spreminjale niti kadar so v nasprotju s sodobno pravopisno logiko.

4b) Nepojasnjena različna usoda enakih končnic

Med nenavadna prebivalska imena lahko uvrstim tudi imeni **Fairbanščan*** in **Sussekščan***. Prvo je izpeljano iz imena aljaškega mesta Fairbanks, drugo pa iz imena nekdanje angleške grofije Sussex (mimogrede, namesto opisa 'angleška grofija' bi v *SP* moralo pisati 'nekdanja angleška grofija' oziroma 'ime dveh angleških grofij', saj je grofija Sussex z delitvijo na West in East Sussex prenehala obstajati). Obe imeni imata končnico, ki je v izgovorjavi in pisavi zelo podobna končnici v imenu severnoameriških mest Phoenix in Halifax, katerih moški prebivalski imeni sta po *SP* **Phoenixčan** in **Halifaxčan**. Po analogiji (in predvsem glede na izgovor) bi torej bilo pravilnejše ime za prebivalca Fairbanksa **Fairbankščan** (potrjuje ga tudi zgled **Hastingščan** za prebivalca angleškega Hastingsa), za prebivalca Sussexa pa **Sussexčan**. V primeru imena Sussex je videti napačen tudi pridevnik **sussekški*** – po zgledu pridevnikov **phoeniški**, **halifaški** in **fairbanški** bi namreč pričakoval pisavo brez 'k', torej **susseški**. Če pa se v vseh teh imenih vendarle skriva neka logika, bi bilo zelo lepo, če bi jo pravopisci razodeli v kaki opombi.

Podobno velja tudi za prebivalska imena, izpeljana iz imen mest s končnico 'land'. Le zakaj naj bi pisali **Portlandec**⁷⁷ in **Oaklandčan** namesto **Portlandčan** in **Oaklandčan**? Iz prebivalskih imen v *SP* je namreč mogoče razbrati težnjo, da bi imena prebivalcev mest in otokov tvorili s priponskim obrazilom -čan/-čanka, imena prebivalcev pokrajin in držav pa s priponskim obrazilom -ec/-ka (npr. **Oregonec**, **Wisconsinec**). Pri tem pa pravopisci niso bili dosledni, saj so tudi v nekaterih primerih, ko to ni neizogibno, uporabili drugačno priponsko obrazilo od pričakovanega (npr. že omenjeni **Portlandec**, pa **Michigančan**⁷⁷ namesto **Michiganec**, **Mainčan**⁷⁷ namesto **Mainec** itd.). Take nedoslednosti so pogoste tudi pri imenih z drugih jezikovnih področij (npr. **Piemontčan**⁷⁷ v primerjavi z **Vermontec**, pa **Magrebčan**⁷⁷, **Beninčan**⁷⁷ itd.).

Še bolj presenetljivo pa je prebivalsko ime **Patmoščan**^{*}, saj je to edini primer, da je iz imena grškega otoka s končnico '-os' nastalo prebivalsko ime s končnico '-ščan' (v *SP* so sicer le prebivalska imena s končnico '-šan', npr. **Samošan**, **Naksošan**, **Lezbošan**, **Hiošan**).

Nepojasnjene so tudi razlike med prebivalskimi imeni, ki so izpeljana iz imen mest s končnicama '-as' in '-es'. Nekatera so dobila končnico '-ščan' (npr. **Kaunaščan**⁷⁷, **Madraščan**⁷⁷ in **Veleščan**⁷⁷, z angleškega govornega področja **Kansaščan**⁷⁷, s španskega **Caracaščan**⁷⁷, **Buenosaireščan**⁷⁷), druga pa '-šan' (npr. **Burgašan**, z angleškega govornega področja **Dallašan**, s španskega **Teksašan**, **Lasvegašan**, **Laspalmašan**, **Losangelešan**, **Florešan**), pri čemer jezikovni izvor očitno nima nobene vloge. Še posebej moteče se mi zdijo razlike med podobnimi imeni, npr. **Madraščan** – **Burgašan**, **Buenosaireščan** – **Florešan**. Smiselno poenotenje takih na novo skovanih imen za pravopisce ne bi smelo biti pretrd oreh, glede na veliko številčno zastopanost raznih "-ošanov" v *SP* pa bi bila verjetno najbolj primerna enotna končnica '-šan'.

Prebivalec provansalskega mesta Aix-en-Provence je po *SP* **Aixenprovenšan**⁷⁷, kar je nekaj takega, kot če bi npr. prebivalcu Laz v Tuhinju ne rekli Lazovec, ampak "Lazevtuhinjan". Ustreznejše poimenovanje za prebivalca "Aixa v Provansi" bi bilo **Aixčan**, tej rešitvi pa pritrjuje tudi francoska enciklopedija *Larousse*, kjer je navedeno prebivalsko ime Aixois. Pri tem moram opozoriti še na razliko med prebivalskima imenoma **Aixenprovenšan** in **Portau-princečan**⁷⁷, kjer je končni '-ce' enkrat prešel v 'š', enkrat pa ne.

Zanimiva je tudi primerjava francoskih zemljepisnih imen s končnico '-bourg'. V *SP* je namreč mogoče najti prebivalska imena **Strasbourgčan**, **Luxembourgčan**, **Fribourgčan** in **Cherbourgčan**⁷⁷. Če upoštevam dejstvo, da je končni 'g' v vseh štirih primerih neslišen, bi bila pravilna le pisava s končnico '-gčan', ker pa nam je pri imenih za prebivalce "-burgov" vseh vrst bolj blizu končnica '-žan', bi bilo najbolj smiselno in primerno v vseh štirih primerih uporabiti to končnico.

Nenavadnih prebivalskih imen s tem še zdaleč ni konec. Med bolj opaznimi je ime **Illinoičan**^{*}, kar naj bi pomenilo prebivalec Illinois v ZDA. To težko izgovorljivo ime je videti še posebej čudno, če ga primerjam s prebivalskim imenom **Valaisčan**, ki ohranja neslišni končni 's' ('s' je neslišen tudi v imenu

Illinois). Pravopisci bi torej smeli skovati kvečjemu ime *Illinoisčan*. Tu pa lahko pravopiscem takoj zastavim vprašanje, po kakšni logiki se končni 's' v francoskih zemljepisnih imenih v prebivalskih izpeljankah ohranja ne glede na izgovor (npr. neslišni 's' v imenih *Nantesčan*, *Toursčan*, *Valaisčan* in slišni 's' v imenu *Reimsčan**)? Glede na to, da se slišni končni 's' v tujih imenih spreminja v 'š' (npr. *Massachusettsčan*, *Neworleansčan*, *Wormščan*), bi tudi v primeru prebivalca Reimsa pričakoval ime *Reimščan* (na to obliko daje misliti tudi pridevnik *reimški*).

Čudno je videti in slišati tudi na novo skovano ime *Martiniquečan**. Pričakoval bi namreč obliko *Martiničan*, saj obstaja ime otoka *Martinique* tudi v podomačeni obliki *Martinik* (prim. *Veliki družinski atlas sveta* DZS, *Jezik naš vsakdanji* GV), to pa je že mogoče primerjati z imenom Mozambik (originalno *Moçambique*), iz katerega je izpeljano prebivalsko ime *Mozambičan*, ne pa "Mozambikčan". Problematično je tudi ime *Mauritiusčan**, saj se ime otoka *Mauritius* prav tako podomačuje, in sicer v *Mavricij* (prim. *VSL, Jezik naš vsakdanji* GV).

Nepojasnjene razlike so tudi med zemljepisnimi imeni s končnico '-ng'. Tako sta v *SP* uvrščeni imeni *Norrköpingčan** in *Wyominžan*, čeprav naj bi bila po navodilih za izgovorjavo sodeč oba končna 'g' enako slišna. Da ima skandinavski končni 'g' enak status kot nemški in angleški, je mogoče sklepati tudi po imenu *Göteboržan*, zato je pisava *Norrköpingčan* toliko bolj nelogična.

4c) Izvirno poimenovanje enkrat upoštevano, drugič ne

Opombe s pojasnili bi bile potrebne tudi pri nekaterih imenih prebivalcev starogrških krajev. Eno takih je *Halkidijec*, ki označuje prebivalca grškega polotoka Halkidike. Po znanem zgledu iz slovenskega prevoda *Svetega pisma*, kjer so prebivalci antične Tesalonike (današnjega Soluna) imenovani *Tesaloničani*, bi verjetno vsakdo iz imena Halkidika izpeljal prebivalsko ime "Halkidičan", ne pa Halkidijec. Očitno je v imenu Halkidijec (in *Avlijec*, prebivalec antične Avlide) upoštevano izvirno starogrško poimenovanje, medtem ko na ime *Elidčan*, ki označuje prebivalca (po *SP* antične, čeprav obstaja z istim imenom še dandanes) grške pokrajine Elide, grščina ni imela tolikšnega vpliva. Brez jasnih navodil in razlage taki zgledi laiku ne koristijo kaj dosti.

Vendar pa pravopisci izvirnih pisav niso vedno upoštevali. Tako je zanje prebivalec Gdanska *Gdanec**, čeprav bi po podobnih ruskih zgledih (prebivalec Omska je *Omščan*, ne pa "Omec") pričakoval obliko *Gdanščan*. In res, oblika *Gdanščan* je bila zapisana že v *Poljsko-slovenskem slovarju* DZS (1977), njeno pravilnost pa potrjuje tudi izvirno poljsko ime *gdanszczanin*. Tvorba *Gdanec* me navdaja z mislijo, da jo je skoval računalnik, ki se je zgledoval po prebivalskem imenu *Danec*, ni pa razumel, da se *Danska* imenuje po *Dancih*, *Gdansk* pa ne po svojih prebivalcih, ampak ti po *Gdansku*.

4č) (Ne)spreminjanje zemljepisnih imen v prebivalskih imenih

Medtem ko so sestavljalci pravopisa nekatera zemljepisna imena v imenih prebivalskih imen precej spremenili (npr. Ohio v imenu **Ohajec**⁷⁷, Camargue v imenu **Camaržan**), so druga pustili povsem nedotaknjena. Tako je npr. prebivalec Bydgoszcza na Poljskem po *SP* kar **Bydgoszczan**⁷⁷, prebivalec Pugwash **Pugwashan**⁷⁷, prebivalec Brescie pa **Brescian**⁷⁷. Toda če je npr. prebivalec Ajaccia **Ajačan** (in ne "Ajaccian", ki bi se izgovarjal povsem enako) ter prebivalec Palm Beacha **Palmbeačan** (in ne "Palmbeachan"), potem bi prebivalec Bydgoszcza po analogiji moral biti **Bydgoščan**, prebivalec Pugwasha, **Pugwaščan**, prebivalec Brescie pa **Brešan**. Podobno (verjetno) velja tudi za imena **Cambridgean**⁷⁷, **Foggian**⁷⁷ (po prastarem zgledu **čožot** bi lahko bil **Fožan**), **Perugian**⁷⁷, **Clujan**⁷⁷ ipd.

Sporno je tudi ohranjanje srbohrvaškega 'č' v prebivalskih imenih **Bihačan**⁷⁷, **Bilečan**⁷⁷ in **Pečan**⁷⁷. Sestavljalci pravopisa so očitno pozabili na lasten zgled v *Pravilih* (stran 24), po katerem je prebivalec Bileće **Bilečan** (in potemtakem prebivalec Bihaća **Bihačan**, Peći pa **Pečan**), da bi bila zmeda popolna, so poskrbeli s pravilno podomačenim prebivalskim imenom **Gospičan** (pri iztočnici Gospić v slovarskem delu *SP*).

4d) Nerazlikovanje med pripadnikom naroda in prebivalcem države

Pri iztočnici Kirgizija *SP* ne razlikuje med pripadniki naroda in prebivalci države (zgled za tako razlikovanje bi lahko bili iztočnici Tadžik in Tadžikistan, kjer sta pripadnika naroda pravilno imenovana **Tadžik** in **Tadžikinja**, prebivalca pa **Tadžikistanec** in **Tadžikistanka**). Prebivalec* Kirgizije (oziroma **Kirgizistana**, ki je slovenska različica uradnega imena države, a je *SP* ne pozna) naj bi bil **Kirgiz**, prebivalca pa **Kirgizijka**. Toda pravilnejši naziv za prebivalca države bi bil **Kirgizijec** (in/ali **Kirgizistanec**), medtem ko je Kirgiz pripadnik kirgiškega naroda (pripadnica pa **Kirgizinja**). Podobno velja tudi za Moldavce, ki so v *SP* skupaj z na novo skovanimi Moldavijci združeni pod iztočnico Moldavija. **Moldavec** je namreč pripadnik moldavskega naroda, **Moldavijec** pa je lahko le prebivalec Moldavije.

4e) Nenavadna imena pripadnic ljudstev

Vprašljive so nekatere rešitve pri poimenovanju pripadnic ljudstev. Pripadnica Inkov naj bi bila **Inka***, kar je nadvse čudno, če upoštevam dejstvo, da je izvirni naziv za pripadnika(!) Inkov Inca, inka pa naš podomačen naziv za inkovskega vladarja. Ustreznejša bi bila ženska oblika **Inkinja** (po zgledu **Grk – Grkinja**).

Medtem ko *SP*'62 za žensko obliko od Čerkez navaja **Čerkezinja**, pozna novi *SP* le obliko **Čerkezka**?, ne da bi pri tem pojasnil usodo Čerkezinje in čerkeške moške suknje čerkeske (prim. *SSKJ*). Če se ta po novem piše **čerkezka**, bi bilo prebivalsko ime Čerkezinja toliko ustreznejše. V nasprotju s Čerkezinjo pa so bila nekaterim drugim ženskim prebivalskim imenom tradicionalna obrazila 'ka' bržkone po nepotrebnem zamenjana z '-inja' (npr. **Hetitinja** namesto **Hetitka**, **Moabitinja** namesto **Moabitka**).

Nenavadna je tudi ženska oblika od Kurd. Po zgledu imen **Turkinja** in **Baskinja** bi pričakoval obliko **Kurdinja**, ne pa **Kurdovka***. Kurdovka bi lahko bila kvečjemu ženska s priimkom Kurd (zgled iz *SP*: **Turkovka**) ali pa kakšna kurdska jopa oziroma kapa (kot je baskovska čepica **baskovka**).

4f) Posodobljena in "posodobljena" stara prebivalska imena

Pravopisci so med sestavljanjem novega *SP* na hitro pometli s številnimi starimi prebivalskimi imeni, kar ni bilo čisto prav. Če drugega ne, so taka imena primerna vsaj za poimenovanje prebivalcev antičnih mest. Imeni **Atenčan** in **Abderčan** sta namreč v kontekstu z imenoma **Špartanec** in **Tebanec** slišati preveč moderno. Zato bi namesto oznake 'starinsko' pri imenu **Atenec** bolj ustrezal opis 'prebivalec antičnih Aten', namesto novega Abderčana pa bi bil primernejši dosedanji **Abderit**. S takšnim pristopom bi *SP* lahko ohranil tudi nekatere druge (starinske, a lepe) oblike prebivalskih imen iz *SP*'62, ki si ne zaslužijo pozabe, npr. **Asizijec** (lahko bi bilo ime prebivalca antičnega Asizija oziroma starinsko ime za prebivalca današnjega Assisija) in **Aretinec**.

Poglavje zase je prebivalsko ime **Napolijec***, ki naj bi odslej delalo družbo že uveljavljenemu imenu **Neapeljčan** in imelo prednost pred starejšim poimenovanjem **Napolitanec**. Komentar o neprimernosti in predvsem nepotrebnosti imena Napolijec verjetno ni potreben.

Težave so tudi z domačimi prebivalskimi imeni. Tako je prebivalec Ospa po novem le še **Ospčan** ali **Osapčan***, kaj se je zgodilo z imenom **Osapec**, ki ga kot edino ali glavno poimenovanje navajata tako leksikon *Slovenska krajevna imena* CZ (1985) kot *Slovenski krajevni leksikon* DZS (1995), pa ni pojasnjeno. Da bi trdno ukoreninjeno ime Osapec v šestih letih povsem zastarelo, je preprosto nemogoče.

Precej sumljivo je tudi ime za prebivalca Opčin na Tržaškem. Po *SP* naj bi se pisalo **Openec***, po knjigi *Slovenska krajevna imena v Italiji* (1999) pa se pravilno piše **Openc**. V prid slednjemu zapisu govorijo tudi primorska prebivalska imena **Biljenc**, **Komenc**, **Mirenc** in **Šmarenc**, navedena v istem *SP*, ki je Opencu dodal en 'e'.

5) Pomanjkljivi kvalifikatorji in od mrtvih vstale besede

Nekateri kvalifikatorji, ki v *SSKJ* niso bili najbolj posrečeni, so v *SP* spremenjeni. Tako je npr. pridevnik **knapovski** iz nižjepogovorne ravni jezika vendarle prešel na žargonsko raven, ni pa se mu, začuda, pridružil samostalnik **knap**. Da je ta izraz zelo živ tudi v rudarski govorici (torej v rudarskem žargonu), se lahko mdr. prepriča vsak obiskovalec muzeja premogovništva v Velenju.

Nekatere besede, ki so bile v *SSKJ* označene za zastarele (t. j. povsem iz rabe!), pa naj bi bile po novem spet moderne in ustrezne, čeprav so videti in slišati grozno. Takšen je pridevnik **efikasen**⁷⁷ (oziroma samostalnik **efikasnost**⁷⁷), ki ga je mogoče najti le še v zastarelem *ST*⁶⁸ in v "prenovljenem" *Slovensko-angleškem slovarju* DZS, medtem ko ga mdr. *SP*⁶², *Slovenski etimološki slovar* MK (1997), *VSL* in *LCZ* ne poznajo. Po *SP* je pridevnik **efikasen** publicistični izraz brez kakršnekoli oznake, ki bi odsvetovala ali prepovedovala njegovo rabo (imamo tujko **efekten** ter slovenski ustreznici **učinkovit** in **uspešen**). Takšno oznako ima npr. nedovršnik **osporovati** (po *SSKJ* prav tako zastarela beseda), ki ga (pre)pogosto slišimo iz ust izobražencev in politikov, a ni v svoji neslovenskosti nič kaj bolj "efikasen" od omenjenega pridevnika. Vse tri besede so namreč ne glede na prazvor relikti nekdanje jugoslovanščine, do katere bi morali biti sodobni slovenski pravopisci precej manj usmiljeni.

Iz podobnih logov je k nam prišla tudi **Bogorodica**⁷⁷, sinonim za Mater Božjo, ki mu po *SP* (in *SSKJ*) prav tako nič ne manjka, čeprav je sestavljen iz srbohrvaške besede, ki je slovenščina ne pozna (rodica). Da Bogorodica ni slovenska beseda, je vedel že slavist Maks Pleteršnik, zato jo je konec 19. stoletja v svojem slovensko-nemškem slovarju označil s kvalifikatorjem 'kajk.' (t. j. 'kajkavsko'). Vsekakor bi tudi v sodobnem *SP* pri imenu Bogorodica pričakoval ustrezen kvalifikator, še najmanj škode pa bi naredila poslovenjena

oziroma slovenska oblika **Bogorodnica**, objavljena v Pleteršnikovem slovarju. A v *SP* kot zanalašč ni niti slovenske knjižne besede **rodnica**, ki jo poznata tako *SSKJ* kot *SP*'62.

Zelo pomanjkljivi so kvalifikatorji besed, ki izvirajo iz jugoslovanskega vojaškega žargona (npr. **armija**⁷⁷, **opasač**⁷⁷, **šinjel**⁷⁷), saj dejstvo, da gre za nekdanji(!) vojaški žargon, ni navedeno niti v *SP* niti v *SSKJ*. Pri tem pa je presenetljivo, da niti *SP* niti *SSKJ* ne poznata precej bolj udomačene besede **metek**⁷⁷, ki je podobnega izvora kot prej omenjene in bi, opremljena z ustreznim kvalifikatorjem, vsekakor sodila v šinjelovo in opasačevo družbo.

V času nastajanja *SSKJ*, torej v dobi jugoslovanskega "bratstva in enotnosti", morda res ni bilo politično primerno ožigosati nepotrebnih srbohrvatizmov (poleg že omenjenih še npr. **povorka**⁷⁷) z ustreznim kvalifikatorjem, leto 2001 pa pravopisec tovrstnega alibija ne daje. Kvalifikatorji, ki bi opozarjali na tuj izvor besed, bi bili seveda dobrodošli tudi pri (novejših) izposojenkah iz drugih jezikov, npr. pri poimenovanjih rib. *SP* namreč pozna tako slovensko ime **arbon** kot hrvaško **arbun**⁷⁷, a tega, da je arbun hrvatizem, ne pove. Še bolj pa bode v oči to, da v *SP* ni arbonu analognega slovenskega poimenovanja **gavon** za ribo **gavun**⁷⁷ (prim. mdr. *Oxfordova enciklopedija žive narave* DZS in *Jadranske ribe* iz zbirke *Sprehodi v naravo* CZ).

Kako pravopisno napako iz prejšnjih let so sestavljalci *SP* raje kar zamolčali. Tako v njem ni besede **tlo**, ki je v *SSKJ* označena za del našega knjižnega besednega zaklada (bila naj bi sopomenka za tla). Do izida *SSKJ* slovenske besede **tlo** nisem poznal (ne pozna je niti *SP*'62 niti Pleteršnikov slovar), sem pa navedbi v slovarju verjel in besedo pred leti celo uvrstil v eno od križank. Po tem, da je v *SP* ni, lahko sklepam, da je eden mnogih nepotrebnih srbohrvatizmov. Če je to res, bi ga pravopisci morali uvrstiti v *SP* (s črno piko in pojasnilom, seveda) in s tem vsaj za silo popraviti napako sestavljalcev *SSKJ*.

6) Razlike med zgledi v *Pravilih* in slovarskimi iztočnicami

Nepojasnjene razlike med zgledi v *Pravilih* in zapisom lastnih imen v slovarskem delu *SP* so v nekaterih primerih tolikšne, da je videti, kot bi *Pravila* in *Slovar* nastajala drug mimo drugega.

Poleg že omenjene besede **salmijak** sta v *Pravilih* na strani 111 omenjena tudi **meridijan** in **mesijanizem**, ki ju *Slovar* piše še po starem (**meridian** in **mesianizem**), pri čemer še posebej bode v oči to, da je v *Slovarju* (in *SSKJ*) na isti strani kot mesianizem navedena tudi beseda **mesijanist** (tokrat z 'j'). Omeniti moram še žalostno dejstvo, da *SP* ne pozna besede **odrešeništvo**, zelo lepe slovenske sopomenke za mesijanstvo in mesi(j)anizem. Pozoren bralec jo lahko najde v opisu gesla Mesija v *LCZ*.

Pravopisec je precej težav povzročil priimek Baudelaire. V slovarskem delu so enkrat zapisali **Baidelairov*** (ta napaka je ena redkih, ki jih avtorjem pravopisa ni mogoče zameriti, saj je očitno, da je nastala nehote pri tipkanju),

od izpeljank iz tega priimka pa navajajo izraza **baudelairjevstvo** in **baudelairovstvo**, medtem ko je v *Pravilih* (stran 118) mogoče namesto baudelairovstva najti izraz **baudelairstvo**, ki ga *Slovar* ne pozna.

Določilo o podomačevanju imen vladarskih rodbin in vladarjev (stran 23) bi moralo pomeniti, da se tudi imena **Obrenoviči**, **Nemanjiči** in **Karađorđevići** podomačujejo v **Obrenoviči**, **Nemanjiči** (prim. LCZ) in **Karadžordževići**. Pravopisci pa bi lahko mdr. podomačili tudi imeni dinastij **Tudor** in **Windsor** (v **Tudorji** in **Windsorji**; prim. *Vsevednik* TZS) ter ime **Pøemysl** (v **Pšemisl**; ta oblika je navedena med zgledi za podomačevanje češke pisave v poglavju *Pravila*).

V *Pravilih* je na straneh 81 in 82 kar dvakrat naveden zgled, da se ime norveškega mesta Bergen sklanja **Bergna**, v slovarskem delu pravopisa pa je kljub temu navedena le sklanjatev **Bergena**.

V *Pravilih* ni niti z besedico omenjeno spreminjanje japonskega 'i' (v samoglasniškem sklopu) v 'j', pa je v slovarski del kljub temu uvrščena na novo podomačena beseda **ajkido**. Znan tovrstni primer, podomačen že v preteklosti, je **bonsaj**, za sprotno podomačevanje črke 'i' v 'j' pa bi pričakoval ustrezno navodilo, kajti japonskih imen, ki po zgledu ajkida čakajo na prilagoditev, je kar nekaj (npr. prebivalsko ime **Ainuji**, ki ga v *SP* ni, čeprav je njegov zapis že doslej povzročal težave – v slovenskih leksikonih in specializirani literaturi so navedene oblike **Ainu**, **Ainujci**, **Ainoji** in **Ajnuji**).

Nenavadno je tudi to, da *SP* v slovarskem delu navaja izključno star zapis imena perzijskega pesnika Hafeza (**Hafis**⁷⁷), čeprav sta v *Pravilih* med zgledi za podomačevanje perzijske pisave navedeni le obliki **Hafez** in **Hafiz**, ki ju poznajo tudi vse tuje nenemške enciklopedije. Ime Hafis namreč izvira še iz Prešernovih časov, nastalo pa je pod nemškim vplivom, saj ti pišejo perzijski glas 'z' s črko 's'. Boljši od sedanje pravopisne nedorečenosti bi bili dve rešitvi: ali bi pri slovarski iztočnici Hafis navedli tudi pravilnejšo različico Hafez (oziroma Hafiz) ali pa bi v *Pravilih* dodali zgled Hafis s pojasnilom, da je to stara podomačitev, ki se je ne sme spreminjati.

Podobno velja za ime znamenitega egiptovskega mesta **Giza**, ki je v *Pravilih* med zgledi za podomačevanje arabske pisave navedeno v prečrkovanih oziroma podomačenih oblikah **Gize**, **Gizeh** in **Džize**, v slovarskem delu pa kljub temu navedena le starejša različica, ki v *Pravilih* sploh ni omenjena.

Zato pa so v *Pravilih* navedene številne podomačitve, ki jih *Slovar* na žalost ne pozna, npr. podomačena zemljepisna imena **Bidgošč**, **Džakovo** in **Sevilja**. Ime Bidgošč je zanimivo zlasti zaradi že omenjenega prebivalskega imena Bydgoszczan, ime Sevilja pa bi bilo v slovarskem delu pravopisa zelo dobrodošlo zaradi statusnega izenačenja s podomačenimi Salamanko, Kordovo in Majorko, pa tudi prebivalsko ime **Seviljčan** bi zvenelo precej bolj domače kot **Sevillčan**.

7) Sklep

Novi *SP* bi bil neprimerno boljši, če bi bile v njem navedene vse sprejemljive **sodobne pisne dvojnice** obravnavanih besed in lastnih imen, nepotrebne izposojenke in neprimerno podomačene besede pa dosledno odsvetovane, po možnosti s kratkimi pojasnili (pri nepotrebnih izposojenkah bi zadostovala že oznaka jezikovnega izvora, nesamoumevne spremembe že uveljavljenih lastnih imen pa bi lahko razložili s kratkimi **opombami** v drobnem tisku).

Tako pa je videti, kot da slovenski pravopisci sploh nimajo celovitega pregleda nad sodobnim slovenskim besediščem, še zlasti ne nad zapisovanjem lastnih imen. Vsaj glede slednjega bi *SP* po mojem mnenju smel iziti kvečjemu z naslovom "*Poskus slovenskega pravopisa lastnih imen*". Da gre le za poskus, se vidi tudi po tem, da v *Pravilih* sploh ni navodil za tvorbo vseh vrst prebivalskih imen, saj si samo z zgledi (zlasti tu opisanimi) človek res ne more pomagati. Predvsem pa si pravopisci, ki kaj dajo na svoje poslanstvo, v zaresnem pravopisu ne bi smeli privoščiti tako zelo malomarnega prepisovanja besed iz leksikonov, kot so si ga tokrat.

Pa še to: omejen obseg slovarja ne more biti opravičilo za varčevanje z aktualnimi (lastnoimenskimi) dvojnici in odsotnost opomb, saj bi vse manjka-joče besede in opombe ne vzele toliko prostora, kot so ga *Pravila*, ki so postala siamski dvojček slovarskega dela *SP* kljub napovedi izdajatelja, da bo slovarski del izšel kot samostojna knjiga.